

ФОРМИ І МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ПЕДАГОГІВ І БАТЬКІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ АМЕРИКАНСЬКОЇ ШКОЛИ

Розкрито особливості та основні напрями реалізації взаємодії американських педагогів і батьків як важливого засобу поліпшення навчання та поведінки учнів, підвищення ефективності навчально-виховного процесу та управління діяльністю школи. Встановлено, що в США велика увага приділяється запровадженню різноманітних форм і методів, які передбачають активізацію взаємодії школи з батьками учнів та з громадою.

Ключові слова: форми, методи, взаємодія, школа, сім'я, педагоги, батьки, Сполучені Штати Америки.

На сучасному етапі в українському суспільстві спостерігається підвищений інтерес до розширення діапазону контактів з іншими країнами для збагачення національної педагогічної теорії і практики найкращими здобутками світової думки. Одним із напрямів цих контактів є розгляд питань, що стосуються поліпшення сімейного виховання, зменшення конфліктності у батьківсько-дитячих взаєминах, зокрема, шляхом розширення участі батьків у діяльності школи, підвищення академічної успішності дітей, забезпечення їхнього морального та соціального розвитку. З огляду на це актуалізується вивчення досвіду щодо вирішення цих проблем, накопиченого зарубіжними країнами.

Однією з перших держав, що почала запроваджувати взаємодію педагогів і батьків, а нині реалізує дієві концепції в цій сфері, використовуючи різноманітні форми і методи, є Сполучені Штати Америки.

Підтвердження цієї думки знаходимо в працях М. Бен-Ейві, Н. Барбор, Ч. Барбор, Е. Джойнера, Дж. Епштейна, Дж. Камера, Н. Кейнса, які не лише теоретично обґрунтовують доцільність, а й пропонують практичні засоби активізації та урізноманітнення форм і методів взаємодії школи з батьками учнів для підтримки морального та соціального розвитку зростаючої особистості. Вивчення доробку названих та інших американських дослідників дасть змогу збагатити відомі на

сьогодні теоретико-прикладні напрацювання вітчизняних науковців і вчителів-практиків.

Мета статті полягає в розкритті основних підходів, виявленні форм і методів реалізації взаємодії педагогів і батьків в американській школі.

Звернення до наукових джерел засвідчує, що серед американських педагогів набула визнання ідея про першість школи у налагодженні партнерських відносин між учителями та батьками. Саме на школу покладено завдання щодо заохочення сімей, місцевих підприємств, організацій та установ до участі в діяльності школи завдяки створенню в шкільному середовищі привітної та доброзичливої атмосфери, пошуку та запровадженню найоптимальніших форм і методів співпраці з усіма батьками в організації навчально-виховного процесу та управлінні діяльністю школи, навіть якщо вони не проявляють особливого інтересу до навчання і виховання своїх дітей.

Ще в 1995 році Дж. Епштейн запропонував шість типів взаємодії вчителів і батьків, які й сьогодні визнаються американськими педагогами як структурні компоненти поняття "співпраця школи та сім'ї". У скороченому вигляді ця класифікація охоплює такі типи означеної взаємодії:

Тип 1. Формування педагогічної культури батьків (школа навчає батьків способів виховання дітей, створення сприятливої сімейної атмосфери; колектив школи вивчає побут і традиції сімей, які належать до різних соціально-економічних і національно-етнічних верств суспільства).

Тип 2. Спілкування (школа забезпечує як безпосередні контакти батьків і вчителів, так і колективне спілкування батьків зі школою в усіх питаннях її діяльності, у тому числі щодо складання навчальних планів та підвищення успішності учнів).

Тип 3. Волонтерство (батьки учнів беруть участь у роботі школи як волонтери; для цього школа організовує спеціальну підготовку тих батьків, які прагнуть допомогти своїм дітям у навчанні, створює можливості для плідної роботи в цьому напрямі).

Тип 4. Організація пізнавальної діяльності дітей у домашніх умовах (школа залучає батьків до надання допомоги дітям у виконанні щоденних домашніх завдань та організації інших видів пізнавальної діяльності, забезпечує методичну

підтримку та оснащення необхідними для цього навчальними матеріалами).

Тип 5. Участь батьків у прийнятті рішень (батьки беруть участь у роботі консультативних і керівних органів школи, діяльності місцевих відділень Національної батьківсько-вчительської асоціації та інших громадських організацій, які визначають напрями шкільної політики і змісту освіти).

Тип 6. Співпраця з місцевою громадою (школа веде облік ресурсів і координує діяльність місцевих підприємств, організацій, коледжів, університетів, які можуть сприяти поліпшенню навчання та розвитку школярів; надає освітні, інформаційні та інші послуги батькам і всім мешканцям).

Створюючи наведену класифікацію, Дж. Епштейн дійшов висновку, що неможливо залучити батьків до діяльності школи без опори на місцеву громаду. Тому тип, який стосується співпраці школи з місцевою громадою, є обов'язковим складником цієї класифікації, що приймається як дослідниками, так і вчителями-практиками на національному рівні. Підтвердженням слугує той факт, що у 1998 році Національна батьківсько-вчительська асоціація схвалює її як стандарт організації співпраці школи із сім'ями учнів [6–7].

Хоча види діяльності, внесені до цієї класифікації, є неоднозначними і неоднорідними, всі вони, за оцінками Дж. Фейджера та К. Брюстера, мають високу цінність для практичної діяльності школи, спрямованої на організацію спільної роботи із сім'ями в процесі навчання дітей, оскільки дають змогу враховувати індивідуальні відмінності і спроможності всіх сімей. Одні батьки воліють брати активну участь у справах класу і школи, бути постійно у центрі уваги, інші, через ті чи інші причини, обирають для себе другорядні ролі. Але запропонований Дж. Епштейном підхід до трактування сутності співпраці школи і сім'ї створює умови для того, щоб кожний батько чи мати відчули свою причетність до шкільного життя дитини [8].

Дослідники Єльського центру вивчення дитини, які вирішують проблеми укладання ефективних програм співробітництва школи з родинами учнів, Дж. Камер, Н. Хейнс, Е. Джайнер і М. Бен-Ейві вважають, що для побудови успішного співробітництва шкіл із сім'ями учнів слід керуватися такими основоположними принципами:

- сім'я є первинним освітнім середовищем для кожної дитини;
- участь батьків у навчанні та вихованні дітей – провідний чинник підвищення ефективності шкільної освіти, якості та успішності кожного школяра;
- активна взаємодія школи з батьками на всіх ступенях навчання (від підготовчих класів і початкової школи до випускного класу повної середньої школи);
- школи повинні не тільки розраховувати на допомогу батьків, а й нести перед ними відповідальність за якість навчання дітей;
- шкільний персонал має ставитися до батьків з великою повагою. Школи утримуються на гроші громади, тому саме вони є власниками шкіл, які наймають учителів та інший персонал. Отже, батьки та інші платники податків мають повне право брати безпосередню участь у процесі здобуття освіти [1].

У сучасній американській школі найбільшого визначення набули такі форми і методи співробітництва школи з сім'ями учнів:

1. Фінансування та організація навчальних майстер-класів для батьків за темами, які запропоновані самими батьками, у зручний для більшості з них час. З цією метою на початку кожного навчального року проводиться анкетування батьків для одержання необхідної інформації, опрацювання та аналізу здобутих результатів.
2. Забезпечення батьків інформацією з питань розвитку дитини та створення сприятливих умов для її навчання.
3. Укладання для батьків спеціальних друкованих видань, відеофільмів, компакт-дисків тощо, орієнтованих на надання їм допомоги у правильному вихованні дитини, а також підготовчих матеріалів, необхідних для проведення майстер-класів.
4. Проведення досліджень з метою з'ясування потреб сімей та їхніх проблем.
5. Створення консультативного сімейного центру.
6. Організація спеціальних сімейних спільнот, що мають спільні специфічні інтереси або проблеми (спільнота

- сімей з дітьми-інвалідами або спільнота сімей, що зазнають мовних труднощів).
7. Під час підготовки до нового навчального року вчителі або спеціальні координатори розсилають батькам своїх учнів і їхнім роботодавцям спеціальні листи-запрошення до співпраці, а також інформаційні пакети, що містять проспекти та буклети, в яких висвітлено основні напрями діяльності школи, її історія та традиції, представлено статутні документи школи, список учителів і співробітників, зазначено контактні телефони та адреси електронної пошти.
  8. Родини учнів запрошуюються до школи, де вони мають можливість розповісти про себе, традиції своєї сім'ї, а також про те, чого вони очікують від навчання дитини в школі. Завдяки цьому створюються сприятливі умови для кращого пізнання вчителями і батьками один одного, навчання спілкування, можливості стати справжніми партнерами у спільній справі виховання та навчання дітей [10, с. 78].
  9. Вчителі практикують таку форму роботи, як спеціальне домашнє завдання для батьків. Наприклад, протягом першого місяця навчання вони пишуть твір про свою дитину "Мільйон слів або менше ...", в якому описуються її звички, інтереси, захоплення, згадують улюблених друзів, книжки та ігри, сімейні традиції тощо.
  10. Вчительсько-батьківські конференції або збори; особисте спілкування вчителів з батьками. Для цього кожному вчителю виділено спеціальний час, так звані "офісні години", також використовується письмове спілкування, завдяки якому вчителі мають надсилати батькам письмові повідомлення, що стосуються навчання і поведінки дитини.

Свою ефективність у спілкуванні педагогів і батьків довели електронна та голосова пошта, електронні дошки оголошень та інші сучасні засоби комунікації. Наприклад, комп'ютерна, програма "Hello, School ..." дає вчителям змогу щодня залишати звукові повідомлення для батьків у спеціальній базі даних. Використовуючи звичайний телефон або Інтернет, батьки можуть систематично отримувати інформацію про життя і діяльність своєї дитини в школі, не відвідуючи навчального

закладу. Вони завжди мають можливість проконтролювати виконання дитиною домашніх завдань, її оцінки, поспілкуватися з учителями та адміністрацією школи [9, с. 76].

Крім того, в американських школах практикуються такі форми роботи з сім'ями учнів, як-то:

- 1) заходи, що стимулюють пізнавальну діяльність всієї родини (ігри, конкурси, вікторини, вечори поезії тощо);
- 2) запрошення батьків до школи і створення максимально зручного доступу до освітніх ресурсів, наявних у навчальному закладі;
- 3) надання допомоги сім'ям в одержанні вільного доступу до освітніх ресурсів, наявних у громаді;
- 4) забезпечення батьків матеріалами для оцінювання знань і досягнень дитини в навчанні;
- 5) заохочення батьків до надання дітям можливостей брати участь у програмах додаткової освіти та позакласної пізнавальної і розвивальної діяльності, наприклад у роботі секцій, гуртків, дитячих громадських організацій.

Деякі школи практикують проведення батьківських зборів у громадських центрах, у домашніх умовах, у церквах перед початком або після закінчення церковної служби. Наприклад, директор Атенвільської початкової школи в штаті Західна Вірджинія Р. Дарлінгтон на початку кожного навчального року звертається до батьків із проханням запросити її та інших учителів до себе в гості “на чашку кави”. Такі неформальні зустрічі проводяться щомісяця і стають своєрідним клубом, що об'єднує педагогів і батьків, зацікавлених в удосконаленні шкільного навчання [4, с. 5].

На реалізацію восьмої статті закону “2000 рік: Освіта для Америки”, ухваленого Конгресом США в березні 1994 року, Міністерство освіти США спільно з персоналом створеного з ініціативи президента США Білла Клінтона проекту “Партнерство сім'ї та школи в освіті дітей” (The Partnership for Family Involvement in Education), а також Національною батьківсько-вчительською асоціацією та іншими громадськими організаціями, регіональними науково-дослідними лабораторіями та науковими центрами при університетах розроблено низку типових програм співпраці шкіл із сім'ями учнів. Однією з таких національних програм стала акція “Америка повер-

тається в школу: відповідаємо на заклик президента до дії” (“America Goes Back To School: Answering the President’s Call to Action”) [11, с. 67].

Однією з найбільш традиційних форм співпраці шкіл із батьками у США прийнято вважати інститут волонтерства. На думку таких американських науковців, як Н. Барбор, Ч. Барбор, І. Катц, М. Бланк, Е. Хейл, М. Джоунз, Р. Ловенштейн і С. Мелнік, волонтерство – одна з найцікавіших і найефективніших форм взаємодії місцевої громади зі школою, оскільки, працюючи на добровільній основі в школі, займаючись репетиторством або організовуючи якийсь вид виховної роботи, надаючи допомогу родинам у межах діяльності шкільного сімейного центру, жителі громади та представники місцевого бізнесу стають активними учасниками процесу навчання і виховання молодого покоління. Велика частина волонтерів проходять спеціальну підготовку і стають незамінними помічниками вчителя як у класі, так і в позакласній роботі. Деякі волонтери надають допомогу в підготовці навчальних матеріалів або координації спільної діяльності школи та громади [3].

Однак, незважаючи на потребу об’єднання зусиль школи, сім’ї та місцевого мікросоціуму в процесі виховання і навчання дітей, побудова справжніх партнерських відносин викликає значні труднощі, головне місце серед яких посідає відсутність у батьків вільного часу. 89 % працюючих батьків називають відсутність часу основною причиною того, що вони мало спілкуються зі своїми дітьми і не беруть участі в їхньому шкільному житті. Наявні й інші причини, які обмежують участь батьків у діяльності школи, а саме:

- нерозуміння внаслідок культурних відмінностей того, яку допомогу вони можуть надати школі, яким чином активно залучатися до участі в житті своєї дитини;
- усвідомлення батьками нестачі загальної культури та освіти;
- власний негативний досвід батьків навчання в школі;
- відсутність спеціальної підготовки з організації спільної роботи у персоналу школи, батьків і членів громад;
- напружений робочий графік учителя, що унеможлиблює виділення часу і сил для спілкування з родиною.

Для розв’язання проблем щодо відсутності у батьків вільного часу або можливості брати участь у житті школи через

незручний графік роботи, багато шкіл намагаються планувати час проведення шкільних зборів, позашкільних заходів і конференцій так, щоб більшість батьків могли взяти в них участь, звертаються до місцевих роботодавців із проханням підтримати зусилля школи, дозволяючи своїм співробітникам працювати за гнучким графіком і заохочуючи їхню участь у житті школи.

Наприклад, у початковій школі містечка Форт Ворт, штат Техас, колектив школи допомагає батькам вивільнити час для спілкування з дітьми, організовуючи розв'язання деяких побутових проблем: при школі створено центр побутового обслуговування населення; батьки можуть віддати речі в чистку або в ремонт, коли вони привозять своїх дітей до школи вранці, і забрати їх, коли вони приїжджають за дітьми ввечері. Крім того, вони мають змогу придбати готовий обід або вечерю. Центр було створено в результаті проведеного вчителями соціологічного опитування, під час якого значна кількість батьків, скаржившись на брак часу для спілкування з дітьми, запропонували організувати такий центр при школі [2; 5].

Щоб переконати батьків у необхідності залучатися до діяльності школи, педагоги намагаються особисто запрошувати кожного дорослого члена сім'ї взяти участь у тому чи іншому заході, що проводиться школою, або яким-небудь іншим чином надати допомогу школі. З цією метою вивчаються інтереси і захоплення батьків, їх переконують у тому, що вміння та здібності кожного можуть бути корисні школі та її учням. Крім того, у багатьох школах проводяться спеціальні семінари та майстер-класи для батьків з розвитку лідерських якостей і навичок організаційної роботи.

Якщо напружений робочий графік учителя утруднює його повноцінне спілкуватися з сім'єю, деякі школи виділяють спеціального координатора із загалу батьків або персоналу школи, який організовує та координує зустрічі вчителів з батьками, запроваджує заходи у межах програм із залучення батьків до діяльності школи. В установчих документах окремих шкільних округів закладені положення про безпосередню участь сімей учнів в управлінні діяльністю школи та організації навчально-виховного процесу. Найчастіше сім'ї залучаються до участі в програмах з дошкільного виховання дітей, що про-

водяться центрами Head Start на базі дитячих центрів або батьківських кооперативів.

Отже, взаємодія педагогів та батьків – один із головних принципів організації шкільної освіти в американському суспільстві. Він реалізується за допомогою різноманітних форм і методів, найбільш поширеними серед яких є: вчительсько-батьківські конференції, збори, безпосереднє спілкування вчителів з батьками або використання для цього листів-повідомлень, електронної та голосової пошти, мережі Інтернет, відвідування батьками уроків, проведення майстер-класів для батьків, забезпечення батьків інформацією з проблем розвитку дитини та створення сприятливих умов для її навчання, проведення досліджень з метою з'ясування потреб сімей та наявних у них проблем, створення консультативного сімейного центру та центру забезпечення побутових проблем сім'ї.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з визначенням змістового наповнення окреслених форм і методів взаємодії школи і сім'ї у Сполучених Штатах Америки.

Література

1. Пузырева О. И. Совместная работа школы, семьи и общины по обучению и воспитанию сельских школьников в США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ольга Ивановна Пузырева. – М., 2005. – 260 с.
2. Фахрутдинов Р. Р. Интеграция воспитательных сил школы, семьи и общины в США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Фахрутдинов Рифат Рифович. – К., 2008. – 193 с.
3. Barbour, Ch., Barbour N. H. Families, schools, and communities: building partnerships for educating children. (2 ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill / Prentice Hall, 2001. – 391 p.
4. Comer, J. P., Haynes, N. M., Joyner, E. T. & Ben-Avie, M. (Eds.). Rallying the Whole Village: The Comer Process for reforming education. New York: Teacher's College Press, 1996. – 139 p.
5. De Young, A J. Economics and American Education: A Historical and Critical Overview of the Impact of Economic Theories on Schooling in the United States. New York: Longman, 1989.
6. Epstein, J. L. School, Family and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools. Boulder, CO: Westview Press, 2001. – 92 p.
7. Epstein, J. L. How do We Improve Programs for Parent Involvement? II Educational Horizons, 1988. – 66 p.
8. Families and Schools as Partners. Education, Equity, Excellence.

Office for Civil Rights, U.S. Department of Education. Washington, DC: 20202.

9. Jones, M., Lowenstein, R., Melnick, S. Out of the Box and Onto the Web: A Guide for Using Technology Partnerships to Create Systemic Change. National Association of partners in education, Inc. 2000.
10. Knutson, R., Penn, J., & Flinchbaugh, B. Agricultural and Food Policy. Englewood Cliff, 1998.
11. U.S. Department of Agriculture Rural Development Kentucky 2002 Annual Report. USD A. Washington, DC: 2003.

Л. И. Гуцуляк

Формы и методы реализации взаимодействия педагогов и родителей в образовательном процессе американской школы

Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды
(30 ул. Сухомлинского, Переяслав-Хмельницкий, Украина)

В статье раскрыты особенности и основные направления реализации взаимодействия американских педагогов и родителей как важного средства улучшения обучения и поведения учащихся, повышения эффективности учебно-воспитательного процесса и управления деятельностью школы. Установлено, что в США большое внимание уделяется внедрению различных форм и методов, которые предусматривают активизацию взаимодействия школы с родителями учащихся и с сообществом.

Ключевые слова: формы, методы, взаимодействие, школа, семья, педагоги, родители, Соединенные Штаты Америки.

L. I. Hutsuliak

Forms and Methods of Teacher-Parent Interaction in the Educational Process of American School

Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda (30 Sukhomlynskooho Str., Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine)

The article describes the features and basic directions of teacher-parent interaction as an important means of improving the teaching and the behavior of pupils, increasing the efficiency of educational process and management of the school.

In American society, primacy in creating partnership between teachers and parents is established to belong to school. It is school that performs the task of promoting families, local businesses, organizations and institutions to participate in school activities, to support its actions and to ensure a proper educational level of pupils. The author analyzes a classification related to the types of interaction of parents and school.

American educators pay special attention to the introduction of various forms and methods that provide strengthening of interaction of parents and school, and the community. The most common among these forms and methods are: teacher-parent conferences, meetings, direct communication of teachers with parents, use for this of letter messages, email and voice mail, the Internet, master classes for parents, providing parents with information about the development of their children and creating favorable conditions for their teaching, elucidation research of the needs of families and their problems, the creation of advisory family centers and centers of household support for families etc.

Problems that hinder the proper interaction of school and family are considered (parents' misunderstanding because of cultural differences, what kind of assistance they can provide for school, how to participate in their child's school life; an insufficient level of general culture and education of parents; their own negative experiences of schooling, lack of school staff of special training in the organization of collaboration with parents and community members; busy work schedule of teachers that prevents their communication with family).

Keywords: forms, methods, interaction, school, family, teachers, parents, the United States of America.

References

1. Puzyreva, O. Y. (2005). *Sovmestnaia rabota shkoly, semi i obshchiny po obucheniiu i vospitaniuu selskikh shkolnikov v SShA* [Common work of school, family and society on education of rural school-children in the USA]. (Candidate dissertation, Moscow).
2. Fakhrutdinov, R. R. (2008). *Integratsiia vospitatelnykh sil shkoly, semi i obshchiny v SShA* [Integration of educational forces of school, family and society in the USA]. (Candidate dissertation, Kyiv).
3. Barbour, Ch., Barbour N. H. Families, schools, and communities: building partnerships for educating children. (2 ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill / Prentice Hall, 2001. – 391 p.
4. Comer, J. P., Haynes, N. M., Joyner, E. T. & Ben-Avie, M. (Eds.). *Rallying the Whole Village: The Comer Process for reforming education*. New York: Teacher's College Press, 1996. – 139 p.

5. De Young, A. J. *Economics and American Education: A Historical and Critical Overview of the Impact of Economic Theories on Schooling in the United States*. New York: Longman, 1989.
6. Epstein, J. L. *School, Family and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools*. Boulder, CO: Westview Press, 2001. – 92 p.
7. Epstein, J. L. *How do We Improve Programs for Parent Involvement? II Educational Horizons*, 1988. – 66 p.
8. *Families and Schools as Partners. Education, Equity, Excellence*. Office for Civil Rights, U.S. Department of Education. Washington, DC: 20202.
9. Jones, M., Lowenstein, R., Melnick, S. *Out of the Box and Onto the Web: A Guide for Using Technology Partnerships to Create Systemic Change*. - National Association of partners in education, Inc. 2000.
10. Knutson, R., Penn, J., & Flinchbaugh, B. *Agricultural and Food Policy*. Englewood Cliff, 1998.
11. U.S. Department of Agriculture Rural Development Kentucky 2002 Annual Report. USD A. Washington, DC: 2003.